दण्डस्य वेदना

• हसबनीस सुरेश हरी

कश्चित् महाराजः आसीत् । तस्य एकः एव पुत्रः । सः राजकुमारः गुरुकुले अध्ययनं करोति स्म ।

गुरुकुले यदा राजकुमारस्य अध्ययनं समाप्तं तदा महाराजः तं राजभवनं प्रतिनेतुं गुरुकुलं गतवान् । तत्र राजकुमारस्य समावर्तनसमारोहः समाप्तः । ततः राजकुमारः आचार्यस्य प्रणामं कृतवान् । आचार्यः उक्तवान् ''वत्स ! मम दण्डम् आनयतु'' इति ।

राजकुमारः गत्वा दण्डम् आनीतवान् । आचार्यस्य हस्ते दत्तवान् च । आचार्यः झटिति दण्डेन राजकुमारं द्विवारं ताडितवान् । राजकुमारस्य पृष्ठे ताडनचिह्नम् उद्भूतम् । तद् दृष्ट्वाऽपि आचार्यः शान्तः सन् एव राजकुमारं ''वत्स ! भवतः मङ्गलं भवतु । अधुना पित्रा सह गच्छतु'' इति उक्तवान् ।

विनम्रः राजकुमारः किमपि अनुक्त्वा पितुः समीपं गतवान् । राजा आश्चर्येण आचार्यं पृष्टवान् - ''आचार्य ! मम पुत्रः कम् अपराधं कृतवान् ? भवान् किमर्थं तं ताडितवान् ?'' इति ।

आचार्यः शान्तस्वरेण उक्तवान् - ''महाराज ! भवतः पुत्रस्य शिक्षणे एतावान् एव लोपः आसीत् यत् सः कदापि दण्डनपात्रं नाभवत् । अत्यन्तं विनयशीलः सद्गुणः सः कदापि स्वस्य दण्डनस्य अवसरमेव न दत्तवान् । इतःपरं तु सः शासकः भविष्यति । तदा तेन कदाचित् अन्ये दण्डनीयाः अपि भविष्यन्ति । यः अन्यान् दण्डयति सः स्वयं दण्डवेदनाम् अनुभूतवान् भवेत् । तदा एव दण्डितस्य वेदनां सः अवगच्छति । अतः एव अधुना मया सः दण्डितः'' इति ।

आचार्यस्य वचनं श्रुत्वा महाराजः नितरां सन्तुष्टः अभवत् । सः सन्तोषेण पुत्रं राजभवनं नीतवान् ।